

Győzelmi ének a nemes báró, Karl Rueber úr dicséretére

Laurentius Eiseler

A bécsi Lorenz Eiseler győzelmi éneke a nemes báró, Karl Rueber úr stb. dicséretére és annak diadalára a török felett

Nemes Karl Rueber báró úrnak, Felső-Magyarország legfőbb vezérének, az ő nagyra becsült urának Lorenz Eiseler üdvözlétét küldi.

[A2^r] Mostanában tudtam meg, híres vezér és báró, némely szavahihető embertől részint levelekből, részint személyesen, hogy te nemrég szerencsésen megütköztél a törökkel. Nem kis mértékben örvendeztetett meg a győzelmed – sőt ujjongtam –, hogy a te vezetéseddel, a te atyai támogatásoddal és bölcs haditerved révén oly bátor hadított volt végrehajtva ezekben a nagyon veszélyes és valamiképp végső időkben. Bizony a váratlan és gyakori betörésekről, ami miatt fegyverek roppant rohamának kell ellenállnia ott a mieinknek nap mint nap – óh, fájdalom! –, eleget tudok. Joggal mondom, hogy ha valamikor győz a karunk, magasztos alattvalói hálával tartozunk minden dolgok legfőbb, igazságos Istenének. Na de ne szaladjunk annyira előre! Ezekkel az örömteli és friss értesülésekkel neki is lehet fogni a feladatnak, ha zsenge életkorom miatt nem ítélném magam erre alkalmatlannak. Ám a te szívélyességedre, a te lelki nemességedre, sőt a te rendkívüli jóakaratra támaszkodva dalban gondoltam összefoglalni – ahogy a közmondás is tartja: durva és otromba Minervától vezetve¹ – az ellenséggel való mostani összezapásodat. Egyáltalán nem azért írtam, hogy különösebb művészetet találj az énekben, hanem inkább azért, hogy lásd – amennyire csak

1 Latin közmondás. Jelentése: valamit ügyetlenül, nem eléggé felkészülten, hozzá nem értéssel csinálni. Kisviczay Péter XVIII. század eleji adagium-gyűjteményében így határozza meg: „Együgyű bölcsességgel mívelni valamit.”

tőlem telik – lelkem irántad való szolgálatkészségét. Tehát most ezekkel a sorokkal ajánlom magamat és az enyéimet is otlalmadba. Élj egészségben, te nagy reménysége a hazának! Strasbourg, az emberiség megváltásának 1581. éve.

[A2^v] Mondjátok, hej, mondjátok múzsák mind örvendezve vélem, a dalt Aoni-dák² zsvajával segítsétek kedvesen napvilágra vélem! Ragyogó Phoebus³ vezetésével pengessetek a lanton szépen zengő dallamokat! Égi csillagok között daloljatok örök-ké a Mars viadalaiba vonuló káprázatos hősről, aki gyakran vonja ki örvendezve oldaláról szablyáját, veszi baljába pajzsát, teszi fejére győzedelmes, égbe meredő tollforgós sisakját és ragadja erős kezébe a nehéz lándzsát.

A rettenthetetlen – veszedelmére az ellennek! – gyakran hajít villámló dárdákat a törökökre, akikben halálos rémületet ébreszt, amint összesereglenek és ámulnak remegve. A rémültek reszketve állnak borzadva a styxi haláltól.⁴ Gyakran szónokol a táborokban, velem, ki majd elsőként fog az ellenségre rontani, óh ifjak, kardját hüvelyéből kirántva, pajzsát is kézbe kapva és a ló gyeplőit megeresztve kergeti szét az eltévedt török menetszlopokat és bontja meg a harcedzett *manipulus*okat.⁵ Egyiknek fejét veszi, aztán felegyenesedve, megvillanó karddal döfi át egy másiknak a lányékát és dárdájával mellkasokat üt át, hogy innen és onnan is közelharcban zavarja szét a fenyegető ellenséget. Éppen úgy, ahogy trójai Aeneas ejtett a kevély Turnuson sebet; úgy, miként Kheirón harcias tanítványa a trójai Hektór lelkét orozta el karddal;⁶ és úgy, ahogy a marsi hős, Marius tette, aki levágta és a Styx hullámaiba küldte a kegyetlen kimbereket!⁷ Ugyan-így hányszor aratott fenséges diadalt a török felett ez a fényes eredetű teuton⁸ nemzetből és bárói házának ősi nemzetségéből származó férfit! Azokat hányszor szorította vissza a hunok határaitól? És hányszor foglalta el a felperzselt földeket? Hányszor duzzasztotta a törökök kiontott vérének kanyargó folyóival a magyar földeket és vizeket?

- 2 Az ősi Boiótiának a múzsáknak szentelt Helikón- és Kithairón-hegységet is magában foglaló neve. Már a klasszikus irodalomban is a múzsákra vonatkozik, mint akik Aoniából származnak.
- 3 Apollón görög eredetű (*phoibosz*) mellékneve, amely ragyogót, fénylőt jelent. Ebben a kontextusban mint a múzsák vezetőjére utal Eiseler.
- 4 Bevett szófordulat, amely a görög alvilág mitológiai folyójára, a Sztüxre utal. Ez az alvilági folyó választja el egymástól az élők és holtak világát.
- 5 Itt Eiseler valószínűleg „kisebb létszámú gyalogos egység” értelmében használja. A *manipulus*ok alkották a római légió gerincét. Olyan zárt alakzatban harcoló, mégis viszonylag mozgékony 120 fős taktikai egységekről van szó, amelyek a *hastati*, *principes* és *triarii* három sorában álltak fel. Minden sor tíz *manipulus*ra volt felosztva. Eiseler szövegrészletének nincs információs értéke, a kifejezéssel inkább klasszikus olvasottságát (Titus Livius, vagy talán Polübioszt, esetleg Vegetiust) akarta csillogtatni. De az is lehet, hogy ezt is Plutarkhosznál olvasta.
- 6 A történetet Vergiliustól ismerjük (*Aeneis* XII). A rutulusok királyát, Turnust párbajban megsebesíti, majd szívébe döfve megöli Aeneas. A bölcs kentaur, Kheirón tanítványa nem más, mint Akhilleusz, aki Hektórt ugyanúgy kergette körbe-körbe Trója falai körül, ahogy Aeneas Turnust a rutulusok fővárosának, Ardeának falai körül (*Íliász* XXII).
- 7 A szöveg Caius Marius (Kr. e. 157–Kr. e. 86) római politikus és hadvezér győzelmére utal, aki Kr. e. 101. július 30-án a vercellaei csatában megsemmisítő vereséget mérve az egyesített kimber, teuton, ambrón és tigurinus törzsekre lezárta a majd' egy évtizede folyó ún. kimber háborút. A történet egy másik iskolás olvasmányra utal, Plutarkhosz *Párbuzamos életrajzok* Pürrhoszról és Mariusról szóló fejezetére.
- 8 Általában germán, német értelemben. Azonban itt Eiseler zavaros hasonlatba keveredik, hiszen a következő mondatban Ruebert nevezi teutonnak, vagyis germánnak, aki Mariusként veri szét a törököket mint germán kimbereket (és így teutonokat is).

Erről éneklek! Ahogy ti, múzsák, megismertétek Ruebert, a híres hőst, [A3^r] aki vitéz bosszúállóként védte meg a hazát, mikor nemrég a kiváló Mars csatáiba vonult. Pieridák,⁹ most e munkát példás módon végezzétek! Adjátok hát nekem könnyedségeket, hogy e férfiú vitéz tetteit méltó dalban tudjam lefesteni.

Július idusa után a Titán hatszor járta be a földet,¹⁰ és rózsás üstökével a harmatos Aurora¹¹ siető égitestek köre alatt világolt már, mikor a mohamedán ármány csapatokat indított táboraink ellen. Gazdag Ázsia szökevénye minden oldalról dülta a szántóvetők megművelt földjeit. A nyílt mezőn körös-körül közeledtek már a lovasok pompás alakzatban, dzsidák és arannyal díszített ércsisakok forgatagában. A törököt fenséges nemzetségből választott nemesurak tartják féken. Mindegyikük peckesen állt réztől ragyogó csúcsos sisakban, amit elől díszesen csillogó sisaktoll fedett, és tetőtől talpig tündöklő fegyverektől ragyogtak. Mindegyik megszemléli az övéit és ily szavakkal buzdítja társait: „Óh, szilaj és derék, fegyveres ifjak, ti válogatott vitézek, szedjétek össze erőtöket és küldjétek halálba a katonákat, szorítsátok torkukra kardotok! Siessetek gyalogosok, készüljétek a gazdag zsákmányra! Vonjátok ki kardotokat hüvelyéből, verjétek láncra mind, ki ellenszegül, ne kíméljétek egyetlen halandót se! Erőszakkal pusztítsátok a házakat, védjétek a rabolt zsákmányt! Íme, már közeledik is a haditettek édes dicsősége. Ne nyugtalankodjatok! A mi népeken és tartományokon uralkodó büszke királyunk meg fogja jutalmazni az ily vitéz cselekedeteket. A sikeresen végrehajtott vitéz tettek miatt nincs ellenség a nyakunkon, és rettegés uralkodik a mezőkön. Most aztán, óh, ifjú urak, hogy már se ellenség, se ellenséges fegyver nem áll az utatokban, támadjátok a rettegő falvakat és földműveseket, ökröket és gyenge juhokat!” [A3^v] Ezeket mondták.

Hirtelen ijesztő zajjal férfiak csatakiáltásának moraja erősödött. Düh szállja meg az elmét, lobognak a lelkek, nő az indulat, a katonák kivonják a kardokat, dárdát ragadnak, friss lendülettel húzzák fel az íjakat és szívükben örömmel készülődnek a csatára. A szép mezőn pedig szökellő lovak patája dobogott. A lovasság egy része az ismert mellékutakat őrzi. Az újoncok egy része a megművelt földeket pusztítja végig, miként az őrizetlenül hagyott akolra lopva leselkedő farkas, amely régóta úttalan utak hasadékaiban bujkálva éhségtől korgó gyomorral a bárányok iránti szenvedélyét szélesre tárt torkának dühöngő mérszálásával csillapítaná, bendőjét újra teletömve. Az ellenség nyers, kegyetlen és gyalázatos dühe így kínozza sokszor rettenetesen a gyenge, földművelő parasztokat, és rombolta le falvaikat.

- 9 Múzsák értelemben. Jelentése pieriaiak (Pieridesz), vagyis akik Görögország egyik máig is élő regionális egységéből, Pieriából származnak. Itt található az Olümposz-hegység, az istenek lakhelye is.
- 10 Héliosra utal, aki minden nap tüzes szekeren keletről nyugatra tartva végigrepül az égbolton. Eiseler szerint július idusa után hatszor tette meg ezt az utat, ami tehát július 21.
- 11 A hajnal istennője (görög megfelelője Éósz), aki az ég kapuit kinyitva bejelenti Hélios érkezését. Tradicionálisan a rózsaszínt (erre utal a homéroszi *rhododaktülosz*, „rózsásujjú” jelző) és a narancssárgát kapcsolták hozzá. Ovidiusból vehette az *Aurora capillis* részt (*Metamorphoses* 5.440). Könnyei mint reggeli harmat terítik be a mezőket (lásd például Ovidius *Met.* XIII.621–622) és Hésziodosz *Theogoniája* (371–382) után a csillagok és bolygók születését is hozzá kapcsolták. Eiseler mindegyik attribútumára utal a versben: a haját látta rózsaszínben ragyogni, amire jól rimel hangzásban a latin *roscida*, vagyis „harmatos” jelző, és utal az égbolton szétszórt égitestekre is.

Vad török, te vagy az, akit Dániel próféta írásai emlegetnek nekünk!¹² A szent hit isteni jóslatait én most pár szóban összefoglalom. Megállj, ádáz zsarnok, és ne szorongasd tovább ily kegyetlenül a mieinket! Íme, a legszentebb isteni vátesz, Dániel egykor álmában meglátta a vadállatok és emberek kétszer két birodalmát, valamint Isten papjait. Az első fenevad Asszíria királyaival hozta hírül az első Monarchiát, a második vadállat a perzsák királyi méltóságait, és a harmadik vad a görögök uralkodó népeit és királyait hirdette ki. A negyedik fenevad hozta el a római uralkodókat, Róma birodalmát és Róma Marsnak szentelt erődítményeit. Ennek a szörnynek az alakja még fenyegetőbb volt, mint az előző háromnak: vasfogakkal falt és homloka közepén kétszer öt szarvat viselt. Kemény lábbal tapodta a szikkadt földet, és homlokában [A4^r] – a szarvak között növekedve – még egy kicsiny szarv bújt meg borzalmas szemekkel, amelyeknek vad ábrázata emberi fő képét és alakját hordozta.¹³ Az égiek ellen irtózatos háborúkat gerjesztett és förtelmes szavakkal emlegette a szent Istent. Te vagy az, rettenetes fő, amelyről a próféták isteni írásai beszélnek! Te legkegyetlenebb török, hát semmitől sem félsz? Elébe sietsz szigorú büntetésednek?

A trákok¹⁴ vakmerő önhittséggel úgy örvendeznek egyre hangosabban, hogy zongásuktól zeng az égi vidék és csatakiáltásuktól visszhangzik a sűrű erdővel borított hegyvidék, ahol a lakosok testét félelem járja át, miközben sokak lelkét – a vadállati ricsajtól reszketve – heves gyász is gyengíti. Mindazokat, akik sietve igyekeztek elrejtőzni az erdőben, vagy nyakbilincsel fűzték láncra, vagy – jaj! – hideg vassal döfték át torkukat és csupasz mellkasukat. Mindennapos iszonyat a gyermekek lemezárlása, és a kirabolt, feldúlt otthonok féktelen lángjainak látványa. Vulcanus¹⁵ az izzó pernyét az egekig hajtotta, és amerre a szem ellát mindenfelé kénes bűzzel füstölgött a vidék. A kegyetlen török hódítók a férfiakat és a zsákmányt elhurcolva szinte várták, hogy az örület teljesen hatalmába kerítve őket fegyver vasával csúfítsák az emberi testeket. Óh, jaj! Ki mondhatna el szavakkal ennyi szomorú és istentelen csapást? Van-e elég könny elsíratni a pusztítást?

12 Dán. 7.1–8.27.

13 A Luther-, Melanchthon- és Johannes Carion-féle ún. wittenbergi történet szemlélet rövid összefoglalója olvasható Eiselertől. A negyedik fenevad szarvai között megbújó kicsi szarv lenne a török. Székely István (1505–1565) 1559-es krónikája így ír erről: „Azért az első Bestia vala a Babiloniabeli birodalom. A második a Persiai. Az harmadik a Nagy Sándoré. A negyedik a Rómaiaké, ki alatt a kis szarv, a Török birodalma felnevekedék, ki a Rómaiaknak nagy sok országokat és tartományokat elfoglalá. Továbbá a keresztény országokat Ázsiába és Európába igen megrontá, és bálványozóvá tevé, és sok káromló beszédeket a Christos ellen tón, és most is teszen, kinek az ő hatalma mikort megtöretik, ottan következik az ítélet. De Istennek ez az ő akaratja, a mint az Írásba ki vagyon jelentvén, hogy e Török által annak előtte a bálványozásért minden keresztény országokat megrontson. Azért nem most leszen meg a Török népek romlása, mert még sokat kell járniok az Sionnak hegyén, azaz a keresztények között, Dániel:7.”

14 A szkíták és géták mellett az egyik bevett humanista megnevezés a törökre.

15 Görög megfelelője Héphaisztosz. Eredetileg a tüzek istene, aki később a tűz erejét felhasználva a kovácsmesterség alkotó istenségévé szelídül. Eiseler szövege az eredeti pusztító aspektusára utal, amely füstös, kentől bűzölgő, szinte pokoli tájat ír le. Szinte biztos, hogy az iskolai Servius- kommentár ihlette (*In Vergílii Aeneidos libros 3.571.1–3.571.14*), ahol a kénes bűzt vulkánok felsorolásával magyarázza (Vezúv, Etna). Eiseler szövegében viszont nincs sok értelme, mert a felperzselt vidéknek nincs kénes szaga. Egszerűen Vulcanusszal helyettesítette a vulkánokat.

Miközben az anya szívének-lelkének képmását, szeretett gyermekét magához szorítja, és hirtelen felkapva nyakába veszi, a másik szomorú csöppség jobbával sokáig öleli őt, majd árnyékos-rejtett helyeken keresztül követi az anyját. Aztán a távolba nézve, remegve kiáltja: „Menekülj, közeledik a török! Messziről látom a pajzsokat és a csillogó fegyvereket, óh, anyám, menekülnél, de üldöz a vad ellenség!” [A4^v] Ezalatt az anya az erdő mélyén jajveszékelve a mindent beborító tövises bokrokon keresztül törve sietteti a futást, és kusza ösvényeken bolyong nesztelen, hogy remegő lépteit és meggyötört tagjait ide-oda szétfutó kerülőúton labirintusi rejtekhelyekre és titkos zugokba vezesse. Óh, boldog az, ki elkerülheti az ily veszedelmet és a törökök vadállati dühösködése elől futással megmenekül!

A csapzott hajú anya kesergése az egész Olümposzt átjárja, amikor mindkét kezét a csillagok felé nyújtva így szól: „Óh, mindenható örök Isten, te mindent tudó Isten, bűnöktől oltalmazó és a világ legigazságosabb bírója, nézd, ahogy lelkem metsző kínokkal kínoztatik! A te kötelekeid szolgálai béklyójában vezetted el eldugott tömlőcök török vermébe vezettedünk! Óh, könyörülj Istenem, legbiztosabb reménységünk! Foglald el majd az ellenség földjeit! Szabadíts meg minket ezektől a bilincsektől, melyek szorosan tartják gúzsban kezünket és lábunkat!”

Mialatt a rétek az ellenségtől való rettegéssel telnek meg, a géta¹⁶ csapatok egyre és egyre csak gyülekeznek. A mieink szomorúságukban jajgatnak, lelküket ropant gyásznak adják, és együtt siratják könnyel öntözve a holttesteket. Te barbár, te! Nem Európa, hanem a barbár Syrtis,¹⁷ vagy – ha van ilyen egyáltalán – még kegyetlenebb vidék a hazád! Téged, felfuvalkodottat a hatalmas Fekete-tenger síkságai szültek. Te utálatos barbár! Vad, pun oroszlánokon is túteszel vak örületteddel és dühödt lelkeddel.

Akárki vagy is, aki ezeken eltöprengsz velem, te, akit kegyetlen halálával az örök Krisztus megváltott, megmondom neked, hogy Krisztus miért engedi a szertelen tébolyt, és miért hagyja a kemény zsarnokot uralkodni. A zsarnokot, aki az isteni szó szolgálait és a szent gyülekezetet őrvongva félemlíti fegyverével és Isten égbe nyúló templomait mindenütt ledönti, és aki fegyverrel dülja fel és tüsszel mocskolja be a templom szilárd, kegyes szentélyeit, [B^f] és rombolja le a mi erős, fallal körülvett városainkat. A mi városfalainkat a zsarnok ostrommal miért szorongatja, kérded? És szilárd várakból minket, otlakókat miért űz ki? És ugyanakkor a városokat elfoglalva, és az elhajtott dárdától elterülteket lábbal tiporva miért űzheti el oly sokszor a hunokat (ezt a háborúban bátor népet)? Mi lehet ennek az oka, kérded?

Hát a mi szilaj istentelenségünk! A hatalom fojtogató Álnoksága, mely az egész, tágas világon szárnyra kapva sokak lelkét kínozza hegyes ösztökével. Nyomában nagy kevélységgel követi őt a Góg, amely még soha semmiféle boldogságot nem hozott. Ezt követi a könnyelmű Bujaság, társul csatlakozva hozzá az Élvezet, hogy lusta semmittevéseket

16 Lásd fent. A törökökre használt másik humanista fogalom.

17 A mai Líbia tengerpartján található ókori eredetű város, melynek latin neve a görög *Szürtosz*-ból származik. Vergilius barátságatalannak (*inhospita*) nevezi (Aen. IV.41). Az irodalomban sztereotipikusan a berber kalózok, vagyis barbár rablók lakhelye. Erre utal Eiseler szövege is.

követve mocskos kicsapongásoktól lehessen lankadni. Tudjuk, hogy jaj, ezek miatt meny-nyi virágzó város pusztult el! Ezeket állandóan az arany iránti őrjöngő Vágy követi, hogy a vagyon birtokában az emberi nemen jogarával uralkodhasson.

Az esztelent nem tántorítja el sem fegyver, sem borzalmas halál vagy ezer más veszély, és nem aggódik az istentelen. Hol keményen dolgozunk, hol a kötelességektől erőtlen mindenki, emitt a fiú keserű gyűlölettel becsmérli az apát, amott testvéri keblek forrnak halálos gyűlölettel. Aztán itt meg az őszinte barátság szokása veszik ki az emberekből, amire csak rásegít a sok bortól¹⁸ nedvesített tagok ernyesztő részegsége, mely hirtelen gerjeszt heves haragot, hogy fegyvertelen dulakodások és verekedések támadjanak. Az értelem elszáll, ami miatt viszont rögvést otromba, arcátlan szóváltás kél és készíti a férfiakat fegyvert rántani. Illetlen szavak repkednek, semmi szemérem, semmi tisztesség a beszédben. Mást súg a józan ész, és másra buzdít a szenvedély. És hiába látja a jót, mégis a sok rosszat követi. A harmadik, becstelen barát képében ilyen szavakkal dicsér mosolyogva: „Óh, mily bájos – kérlek – az arcod, ábrázatod az ellenséget is lecsillapítja. Ha izzadsz, izzad; ha sírsz, [B^v] ő is egyből könnyekkel öntözi orcáit; ha nevensz, hahotázással fizet az arcán.”

Aligha lenne elég nekem száz nyelv és száz fáradhatatlan ajkú száj, melyekkel képes lennék szavakba foglalni a bűnök neveit, és szavakkal leírni a bűnök elkövetésének fajtáit. Ha Isten akaratát nem érezzük szívünkben; ha kevesek vagyunk, akik a Megváltó tanait tiszteletben tartjuk; és ha félénken alábecsüljük a szív gögjét és az ő isteni szavait, akkor semmiféle kegyesség sem fog megindítani bennünket. Ha évekig a romlottság különböző bűneiben élünk, az igazságos Isten joggal haragszik ránk és rendel minket, nyomorultakat a borzalmas géták fegyvereitől folyton rontatni.

Miközben az ausztriai hadvezér szárnyaló hírneve a fülekbe jut és Kassa városán keresztül-kasul száguld, sok ember reszket a félelemtől. A hírektől nyugtalan férfiak hevesen gyászolnak szívükben, és elhült vérük félelemmel társul. Az anyák a felnőket káromolják, megtépázzák hajukat, és oly nagy a mindent átjáró félelem a haláltól, hogy gyermekük utolsó napját hiszik felvirradni. De aztán lelküket csillapítva így szól a vezér: „Óh, bajtársak, szedjétek össze magatokat és hagyjatok fel a gyásszal, ne kételkedjetek abban, hogy igyekezetemben csakhamar mellém szegődik majd a szerencse is a kegyetlen trákot csakugyan elűzni mindenhol, hogy fegyvereivel ne bosszantson titeket s engem. Óh, katona, szabadítsd ki a mi láncra vert testvéreinket, kiket hátrakötözött kézzel látsz! Én veletek mindig minden közelharcba belevágtam! Vonuljatok velem, férfiak, és támadjunk a törökre! Ha a hadiszerencse győzelemre visz minket – ahogy remélem is –, és a most vadállatként ránk törő ellenséget legyőzzük (mi nem emberek sokaságával, hanem fegyverek vitézségével szeretünk győzni!), az a ti dicsőségetek lesz, és merész vállalkozásaitokat becsülettel, bőkezű és méltó módon fogom jutalmazni. [B2^r] Ha viszont a csata során se számban, sem erőben nem leszünk majd kedvező helyzetben, dicsőségben fogunk együtt elesni! Nevünk

18 Magyarul visszaadhatatlan a latin szöveg *Lyaeus* szava, amely Bacchus egyik görög eredetű jelzője. A görög *lūaiosz* 'elernyesztőt', 'gondoktól és bánattól megszabadítót' jelent. Később egyszerűen bor jelentésű is.

híres lesz kerek e világon, dicső tetteink híre az egekig száll, és minket örökké éltetnek és tisztelnek majd!” Mondta, hogy aztán rögtön ily szavakkal könyörögjön esdek-lőn: „Óh, Istenem, emberek és minden dolgok legigazságosabb irányítója, erősségem, egyedüli esélyem és reményem, a cselvetések sűrűjében biztos oltalmam és vigaszom! Te, pajzsom és lándzsám; te, az egészség biztos horgonya; te, a biztos kikötő legbéké- sebb réve, ahova válságos helyzetekben, kétségünkben és szorongattatásunkban a te legfőbb hatalmad oltalmában hozzád menekülhetünk! Hallgasd meg imáinkat, jósa- gos Isten, hiszen teéretted halunk meg, és tevéled lélegzünk! Itt az idő, hogy minket erőfeszítésünkben és következő vállalkozásainkban erőddel már megsegíts, mert nél- küled, Istenem, nélküled soha, semmit sem tudunk véghezvinni. Keresztény földünk- ről engedd nekünk elkergetni a rettenetes trákot, és erős karjainknak engedd a trákok testeit földre vágni, és engedd a nyomorúságos foglyokat láncoktól megszabadítani!”

Így szólott, majd a harchoz felszerszámozott lovakat, a vállakra lemezvértet és fej díszéül tarajos sisakot kér gyorsan, hogy fegyver vasával gerjessen magában haragot. Közben nem kisebb buzgalommal a többi parancsnok is Mars mezejére készülődött elszánt katonáival együtt, és amint megadta a jelet, ott volt a hadsereg minden fegyvernemmel és rögvest összegyűlt a vezér házánál. (Épp ahogy a fővezér megpa- rancsolta.) Vonul a légió, ömlik a sereg a kapun át. A sereg közepén messziről kitűnik a jobbjaiban véres lándzsát rázó nagy erejű hős, a jeles vezér, Karl Rueber csillogó, ara- nyozott sisakjában és vállait díszítő aranyozott vértjében. A hunok parancsnokai ékkö- ves bíborköpenyben kísérik lovakon, [B2^v] ősi szokás szerint farkasbőrrel fedve széles vállait, akiket végül fiatalok és öregek csapata követ a kapukhoz. Mindeközben ag- gódó anyák és hajadon leányok a fegyvertelen néppel egyszerre fogadkoznak zokogva.

Károly rendíthetetlen szívvel megy előre, és máris harcra készülődve rendezeti megszokott csatarendbe a phalanxokat. A lovasoknak megparancsolja, hogy alkossa- nak körülötte jobb- és balszárnyat, mindkét oldalra gyorsan mozgó seregszárnyakat, hogy a kiszélesedő arcvonalat bátor szívvel tartsák. Így szól: „Messziről a trák már rég észrevette a portól kavargó mezőket és a vitézek csillámló lándzsáit. Óh, társak, lábak mily tömege és zaja, lovak mily moraja! És mily porfelhő ez köröttünk, ami látásunkat így elhomályosítja? Nemsokára rá fognak jönni, hogy csillogó csapatunk keresztény sereg! Vitézek, ragadjatok fegyvert, és csaljuk törbe a közelgő ellent!” Aztán ravaszul az egész sereg csendben az erdőbe lopakodott, hogy kelepcét állítson. A szkíták¹⁹ fortélyai és cselvetései az egyaránt fortélyos és rátermett hős Rueber előtt rejtve nem maradtak. Rögvest az erdő sűrűjébe vezényelte először a gyalogság el- szánt és kemény *manipulus*ait,²⁰ aztán a vad lovasokat²¹ is. Majd felismerve, hogy a török észrevette a rejtkehelyet, kiváló hősrünk végül támadásra hívta mieinket az erdőből, és jelt adott a harcra.

19 Vagyis törökök.

20 Lásd feljebb.

21 A latin szöveg itt a *turma* szót használja, amely a római légió harmincfős könnyűlovas egységeinek a csa- patneve. Mivel Eiseler ezzel semmi tárgyyszerű többletinformációt nem ad, a magyar fülnek idegenül csengő szót egyszerűen „lovasokkal” fordítottam.

Mindkét oldalról trombitászó harsan, és az egész erdő irtózatossá zajjal zúg fel. Megütköznek, és férfiak üvöltésétől visszhangzik az ég. Mindenki fegyverével üti-vágja és teljes erejével szorongatja az ellenséget. Nehéz lenne felsorolni mindazokat, akiket Károly jobb kezében kardjával oly vitézül a halálba küldött és a porba leterített. [B3^r] Lovával gyilkolásra készen mindig sebesen szárnyalva tört a sereg élére. Mindegyik porfelhők emelkednek az égre, és az ékben támadó csapatok nyomában levágott testek hevernek szerteszét. Vezénylő zászlóikat, kis kerek és nehéz ércpajzsait földre hajtva végül ferge lábba futásnak eredtek a trákok. Menekülésre fogta mindenki, és szaladó lábaiktól dübörögve remegett a föld. Gyors katonáink lándzsával vetették magukat a menekülőkre. Az iszkolók fejét karddal csapták le, és a kiömlő vértől iszamos törzsek a földre csuklottak.

Ekkor a hős főemberei, vezérei és más magas méltóságú rokonok még láncra voltak verve. Közben viszont a mieinket győzelemre segítette Mars. A béklyóiktól megszabadítottaknak nagy volt az öröme. Visszaszerezték a bikákat, birkákat és más egyéb rablott jószágot is. Vidám öröm járja át a lelkeket. Szívből és lélekkel hirdette új örömeik támadnak. A kebel gyászától szabadul, egészen úgy, mintha a halálból jöttek volna vissza, vagy lobogó heves tűz közepéből lettek volna kiragadva. Ily nagy volt előtte mindenhol a gyász, a félelem és a rettegés!

Tehát néked, Rueber, fényes báró, minden germán és pannon válogatott dicsőretekkel tartozik. Te, a romlásba döntött haza atyja és Krisztus oltalmát élvező hadvezér, folytasd utadat! Az ellenséget tartsd örökké minél távolabb határainktól, a hazától, vitéz oltalmazónk! Csak így tovább! Kövesd szerencsés csillagzatodat, óh, nemes és dicső vérből született báró! A jövőd mindörökké ismerni fogja híredet-nevedet, és örök érdemeid híre a mennyekig ér! Hiszen látod, hogy Magnust is mennyi ének dicséri. Hát ki ne foglalkozna Pompeius bátor tetteivel?²² Látod, fegyverében Hektórt is mennyi dal ünnepli! Trója halálos sebeként süjtött kiterített hősét, [B3^r] aki oly sokszor kergette szét a görög csapatokat buzogányával döntve halálba a testeket. Figyeld csak Marcellust a nagy zűrzavarban, aki Róma helyzetét megszilárdította, és a gall lázadót levágva, harmadikként ily dicső tettet véghezvive, annak fegyvereit Jupiter templomában kifüggesztette, hogy így maradjon emlékezetes a neve előttünk.²³ Háromszor ilyen dicső tettet engedjen neked nagy Apollón, vagy inkább Krisztus, a legnagyobb Isten, te híres vezér! Óh, te kitűnő hős, ősi erények képmása, válassz hősies tetteidhez társakat, ne hagyd fel, mibe belevágtál, és ne kételkedj abban, hogy halállal kell halni az igaz dicsőségért!

22 Gnaeus Pompeius Magnus (Kr. e. 106–Kr. e. 48) római politikus és hadvezér. Julius Caesar és Crassus mellett az első triumvirátus harmadik tagja. Ez is Plutarkhosz-olvasmányára utal, a *Párhuzamos életrajzokra*, azon belül is az *Agészilaosz – Pompeius* című könyvre.

23 Marcus Claudius Marcellus (Kr. e. 268 előtt–Kr. e. 208) római politikus és hadvezér. Ez a rész a párvialban legyőzött gall király történetére utal, akinek mives fegyvereit Marcellus áldozati ajándékként Jupiter Feretriusnak ajánlotta fel. Eiseler forrása mindkét esetben Plutarkhosz közismert *Párhuzamos életrajzai* voltak (*Pelopidasz – Marcellus*).